

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา โรงเรียนปทุมรัตน์
พิทยาคม ครั้งมุ่งเน้นศึกษาปรากฏการณ์การใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพ
ผู้เรียนผ่านกิจกรรมชุมนุมพุทธศาสนาของโรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม ในปีการศึกษา 2553 ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยแบ่งออกเป็น
3 ลักษณะ ได้แก่

1. การศึกษาวิจัยเอกสารและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research)
โดยศึกษาจากหนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์และข้อเขียนต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อ
กำหนดฐานคิดในการศึกษา

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม
(Participative Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus
Group) และการเขียนบันทึก (Journal) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากชั้นเรียน โดยมีครูที่
ปรึกษาและนักเรียนที่สังกัดกิจกรรมชุมนุมพุทธศาสนา โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคมเป็นผู้ให้ข้อมูล

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการประมวลความรู้จากเอกสาร
และข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อออกแบบ (Plan) กระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียน ปฏิบัติการ (Action)
จัดกิจกรรม และกระบวนการ สังเกตการณ์ (Observation) ชั้นเรียน และสะท้อนการเรียนรู้
(Reflection)

กลุ่มเป้าหมาย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหาร โรงเรียนจำนวน 19 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการ โรงเรียน 1 คน
รองผู้อำนวยการ โรงเรียน 4 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 14 คน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคล
ที่เป็นผู้กำหนดทิศทางการบริหารงานของโรงเรียน

1.2 ครู จำนวน 15 คน ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 8 คน ครูที่ปรึกษา ชุมนุมพระพุทธศาสนา จำนวน 2 คน หัวหน้าโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 1 คน หัวหน้า ศูนย์พัฒนาวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 1 คน

1.3 หัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้างานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 1 คน ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียนในการร่วมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทาง จิตตปัญญาศึกษาจากที่ประชุมของคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

2. กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา

เมื่อได้กลุ่มเป้าหมายสายครูผู้สอนแล้ว ผู้วิจัย ได้จัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ในกลุ่มครูที่ได้รับมอบหมายทั้งหมด เพื่อหากกลุ่มเป้าหมายนักเรียนที่จะพัฒนา ซึ่งได้ ข้อมูล คือ นักเรียนสังกัดชุมชนพระพุทธศาสนา จำนวน 40 คน เพราะนักเรียนสังกัดชุมชน พระพุทธศาสนาประกอบด้วยนักเรียนทุกระดับชั้น และมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และเลือกผู้ปกครองนักเรียนทั้ง 40 คน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนานี้มาร่วมกิจกรรม พัฒนาด้วย

ดังนั้น จึงได้ข้อมูลกลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ผู้บริหารโรงเรียน	จำนวน	19 คน
2. ครู	จำนวน	15 คน
3. นักเรียน	จำนวน	40 คน
4. ผู้ปกครองนักเรียน	จำนวน	40 คน

รวมทั้งหมดจำนวน 114 คน

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary)
2. การศึกษารายกรณี (Case Study)
3. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation)
4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
5. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)
6. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)
7. การเขียนบันทึก (Journal)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ (Phases) คือ

ระยะที่ 1 (Phases 1) การเตรียมเตรียมความพร้อมเพื่อนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม

1. วัตถุประสงค์ เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความรู้ความเข้าใจแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและร่วมหาแนวทางพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาปรับใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

2. เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย

- 2.1 การศึกษาเอกสาร(Documentary)
- 2.2 การศึกษารายกรณี(Case Study)
- 2.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview)
- 2.4 การสนทนากลุ่ม(Focus Group)
- 2.5 การประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop)

3. กลุ่มเป้าหมาย

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูที่ปรึกษาชุมชนพระพุทธศาสนา หัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ หัวหน้าโครงการ โรงเรียนวิถียุทธ หัวหน้างานคุณธรรมจริยธรรม หัวหน้างานศูนย์พัฒนาวิชาการ หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนและผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตตปัญญาศึกษาจำนวน 9 ท่าน

3.2 พื้นที่ศึกษา ในระยะนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษารายกรณี โรงเรียนที่จัดการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาที่ผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ได้แก่ โรงเรียนนานาชาติเมธา จังหวัดนครปฐม โรงเรียนเพลินพัฒนา กรุงเทพมหานคร โรงเรียนสัตยาไส อำเภอยะบาคาล จังหวัดลพบุรี

4. ขั้นตอนการดำเนินงาน

4.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับให้ผู้ข้อมูลสำคัญมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

4.2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาบนฐานคุณธรรม นำความรู้ เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม เป็นการสะท้อนผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยการศึกษาจากเอกสาร การประกันคุณภาพการศึกษาทั้งนอกและภายในประกอบกับแบบสำรวจความคิดเห็นที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นแล้วนำไปสอบถามครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและตัวแทนนักเรียน

4.3 การศึกษารายกรณี (Case Study) ผู้วิจัยศึกษากระบวนการการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนนานาชาติเมธา จังหวัดนครปฐม โรงเรียนเพลินพัฒนา กรุงเทพมหานคร และโรงเรียนสัตยาไส อำเภอบ้านคา จังหวัดลพบุรี ในวันที่ 25 – 26 เดือนเมษายน 2553 เพื่อให้เกิดมุมมองที่ชัดเจนขึ้น และนำมาปรับเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม

4.4 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านจิตตปัญญาศึกษาเพื่อขอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาเพื่อนำสังเคราะห์และปรับใช้ในการหากระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม

4.5 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยและผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูที่ปรึกษาฆราวาสพุทธศาสนา และนักเรียนที่ตั้งใจชุมนุมพระพุทธศาสนา ร่วมกันร่างกระบวนการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา โดยใช้ฐานกติกของบริบทโรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม ในวันที่ 1 พฤษภาคม 2553 ณ ห้องประชุมบัวแดง โรงเรียนปทุมรัตน์รัตน์พิทยาคม

4.6 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผู้วิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญร่วมกันกำหนดจุดมุ่งหมาย คำนึงตัวชี้วัดที่สำคัญและเป้าหมายในการพัฒนารวมทั้งออกแบบกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา ในวันที่ 7 พฤษภาคม 2553 ณ ห้องประชุมฝ่ายบริหารงานวิชาการ อาคาร 2 โรงเรียนปทุมรัตน์รัตน์พิทยาคม

5. ระยะเวลา เดือนมีนาคม 2553 ถึง เดือนพฤษภาคม 2553

จากการดำเนินการวิจัยในขณะนี้ทำให้ค้นพบองค์ความรู้เกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษาจากการศึกษาเอกสาร การศึกษารายกรณีและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตตปัญญาศึกษาแล้วผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้เข้าสู่ที่ประชุม เพื่อหากระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา โรงเรียนปทุมรัตน์รัตน์พิทยาคมต่อไป

ระยะที่ 2 (Phases 2) การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา

1. วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา

2. เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2.3 การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation)

2.4 การเขียนบันทึก (Journal)

3. กลุ่มเป้าหมาย

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ หัวหน้าโครงการ โรงเรียนวิถิปุทธ หัวหน้าศูนย์พัฒนาวิชาการ หัวหน้างานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาชุมนุมพระพุทธศาสนา

3.2 ผู้รับการพัฒนา ได้แก่ นักเรียนที่สังกัดชุมนุมพระพุทธศาสนา จำนวน 40 คน

4. ขั้นตอนการดำเนินงาน

4.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยร่วมกันวางแผนและให้คำปรึกษาแก่ครูที่ปรึกษาชุมนุมพระพุทธศาสนา จำนวน 2 คน คือ นายวุฒินันท์ โทศรทิพย์ และนางชญานิส ตาลกุล ในการวางแผนจัดการเรียนรู้ตามชุดกิจกรรมที่กำหนด และการเลือกใช้สถานที่และใช้อุปกรณ์เครื่องมือในการเรียนรู้ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2553 ที่ห้องพระพุทธศาสนา โรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม

4.2 ครูที่ปรึกษาและนักเรียนร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และเรียนรู้ร่วมกันตามข้อตกลง

4.3 ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ทุกครั้งพร้อมทั้งเก็บข้อมูลในระหว่างจัดการเรียนรู้ด้วยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและเก็บข้อมูลจากการเขียนบันทึก (Journal) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เรียน

4.4 ผู้วิจัยจัดกระบวนการให้ครูที่ปรึกษาทบทวนบทเรียนหลังเรียนทุกครั้งพร้อมตั้งข้อสังเกตและให้คำแนะนำสำหรับการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

5. ระยะเวลา เดือนพฤษภาคม 2553 เดือนธันวาคม 2553

ในระยะเวลานี้ได้ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนด้วยชุดกิจกรรม 5 ชุดกิจกรรม ที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการในระยะที่ 1 ได้แก่ การปลูกศรัทธา นำพาสร้างสรรค์ เรียนรู้ร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร ปลอ่ยวางด้วยใจ สร้างสายใยแห่งการเรียนรู้แล้วเก็บข้อมูลในระหว่างการพัฒนา ด้วยการสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการเขียนบันทึก เพื่อสะท้อนบทเรียนในแต่ละชุดกิจกรรม แล้วนำไปถอดบทเรียนในระยะต่อไป

ระยะที่ 3 (Phases 3) การถอดบทเรียนจากการพัฒนาจิตตปัญญาศึกษา

1. วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา
2. เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)
 - 2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
 - 2.3 การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation)
 - 2.4 การเขียนบันทึก (Journal)

3. กลุ่มเป้าหมาย

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูที่ปรึกษาชุมชนพระพุทธศาสนา หัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ หัวหน้าโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ หัวหน้างานคุณธรรมจริยธรรม หัวหน้างานศูนย์พัฒนาวิชาการ หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน

3.2 ผู้รับการพัฒนา ได้แก่ นักเรียนที่สังกัดชุมชนพระพุทธศาสนา

4. ขั้นตอนการดำเนินงาน

4.1 ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญร่วมกันสนทนากลุ่มเพื่อสรุปผลและอภิปรายผลการศึกษารพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา โดยจัดให้มีการสนทนากลุ่ม อภิปรายผล ในวันที่ 3-5 ธันวาคม 2553 ที่แหล่งเรียนรู้ตามอัครยาชัยสวนขยายเจ้า อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

4.2 ประเมินผลคุณภาพผู้เรียนด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษาชุมชนพระพุทธศาสนา และนักเรียนที่สังกัดชุมชนพระพุทธศาสนา

4.3 ประเมินผลคุณภาพผู้เรียนจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา

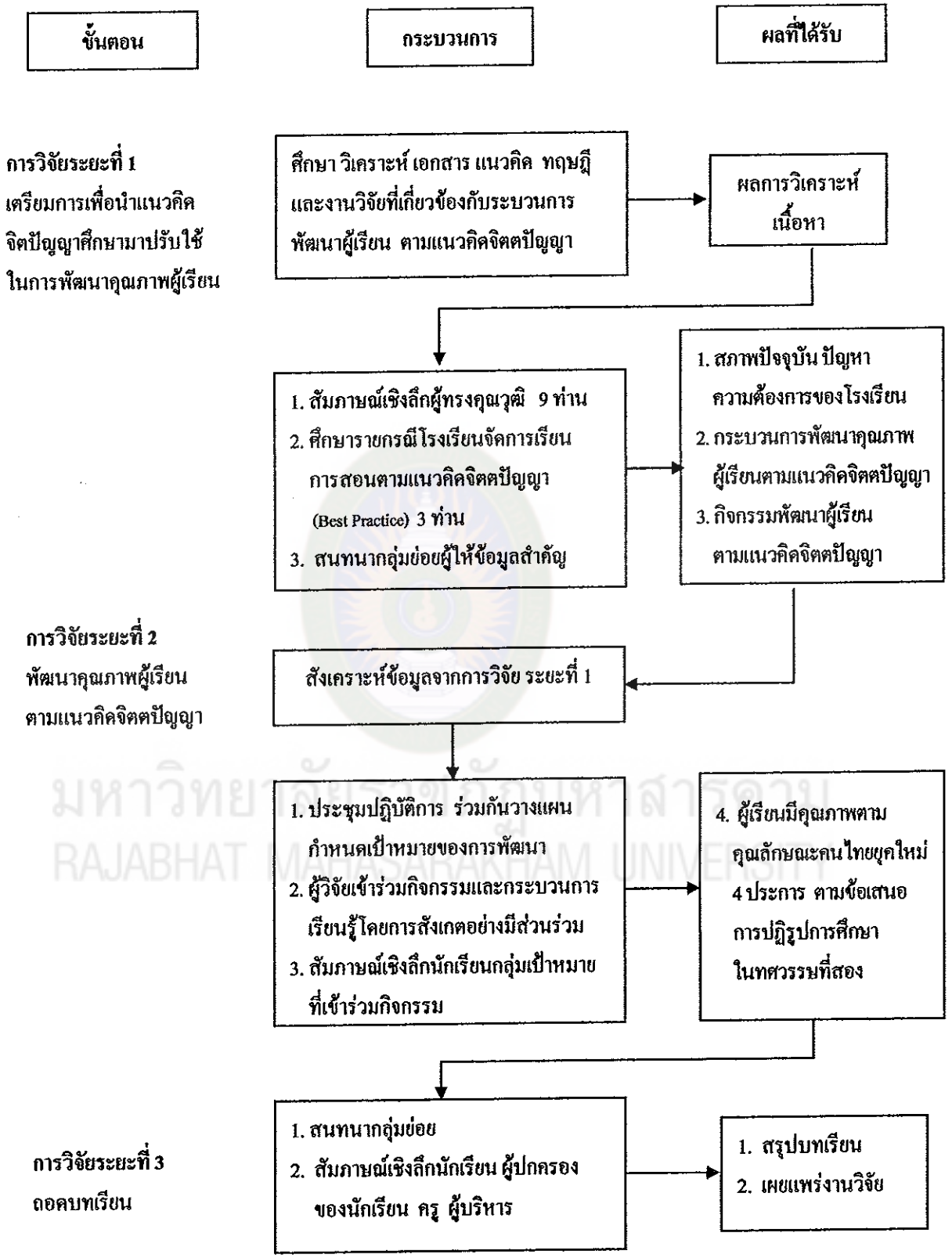
5. ระยะเวลา เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม 2553

ในระยะเวลาเป็นการสะท้อนผลที่เกิดกับผู้เรียนจากการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา โดยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู นักเรียน เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดอ่อน จุดแข็งที่เกิดจากการพัฒนาและเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิเคราะห์แบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary) การศึกษารายกรณี (Case Study) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การเขียนบันทึก (Journal) แล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์และนำเสนอเชิงพรรณนา

กล่าวโดยสรุปจากภาพรวมสำหรับการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคมในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถแสดงแผนภาพขั้นตอนการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ 3 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย